

היגשים לשוניים בפרשת לך-לך פט

דקדוקי קריאת לך-לך ובהפטרה, ובראשון של וירא

יב א	וּמְמוֹלְדֹתָי: הדל"ת בשוא נח! ¹ אֲרָאָךְ: כ"ף סופית דגושה
יב ב	וְאֶעֱשֶׂךָ: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן. וְאֲבָרְכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי ² . וְהָיָה: הה"א השואית נקראת בשוא נח כמו ה"א במפיק
יב ג	וְאֲבָרְכָה מְבַרְכֶיךָ: בשתי התיבות הר"ש בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים.
	כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: טעם טפחא בתיבת כָּל
יב ה	אֲשֶׁר רָכְשׁוּ: להיזהר מהבלעת האות ר"ש
יב ח	וַיַּעֲתֹק: העי"ן בשוא נח והתי"ו בדגש.
	וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבת וַיִּקְרָא בניגוד למקרא הדומה בפרשת כי-תישא (שמות לד ה)
יב יב	יְחִי: במלרע
יב יג	אֲחֹתִי אֵת: טעם נסוג אחור לחי"ת. יֵיטֵב-לִי: געיה ביו"ד הראשונה
יב יד	עליית שני
יב טו	וַיְהַלְלוּ: היו"ד בשווא נח והלמ"ד הראשונה בשווא נע בגלל הגעיה בה"א
יב יט	לָמָּה אֲמַרְתָּ: תיבת לָמָּה במלרע ומ"ם רפויה לעומת הפסוק הקודם שם היא במלעיל ³ .
	אֲחֹתִי הִוא: טעם נסוג אחור לחי"ת
יג א	אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה
יג ד	עָשָׂה שָׁם: טעם נסוג אחור לעי"ן. וַיִּקְרָא שָׁם: אין טעם נסוג אחור
יג ה	עליית שלישי
יג ז	וּבֵין רַעֲי מְקַנָּה-לוֹט: טעם טפחא בתיבת וּבֵין
יג ט	הַפָּרֶד נָא: טעם נסוג אחור לפ"א. וַאֲיִמָּנָה: היו"ד נחה ואינה נקראת
יג יב	אֲבָרְם יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן:
	טעם טפחא בתיבת אֲבָרְם.
	וַיֵּאָהֵל: העמדה קלה ביו"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה, כן הדבר גם בהמשך פס' יח
יג יג	וַחֲטָאִים: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח
יג יד	הַפָּרֶד-לוֹט: העמדה קלה בפ"א
יג טז	גַּם-זָרַעְךָ: תיבות מוקפות בניגוד לקורן ואחרים בהם תיבת גַּם מוטעמת במרכא

¹ יש שמתקשים לקרוא דל"ת בשוא נח לפני תי"ו ולכן הדל"ת נשמעת אצלם כמו בסגול; ולעומת זאת קוראים את התי"ו הדגושה בשוא נח...

² מצוין שוב. אפשר בהחלט להתאמן לבטא את שתי האותיות ללא הבלעה. מנהג ארם צובה בבל ותימן לבטא בשווא נח ומבטאים כן ללא כל קושי. וכך מסרו בעלי המסורה והמדקדקים הראשונים; 'כלל הדומות' של ר' אליהו בחור אינו נכון מבחינה דקדוקית.

³ כך היא ההטעמה בזמן שהתיבה מוטעמת בטעם מחבר וזו שלאחריה מתחילה באחת מהגרוניות א ה או ע.

יד יח וַיֵּבֶא וַיֵּשֶׁב: שני טעמי תביר רצופים

יד א עליית רביעי

כְּדָרְלַעְמָר: הדל"ת בקמץ קטן

יד ב צְבִיִּים: היר"ד בחירק, על כן אין לקרא כאילו כתוב 'צבאים' וכן לקמן פס' ח

יד ג הַשְּׂדִים: שי"ן שמאלית

יד ו בְּהַרְרָם: למרות הקושי, רי"ש ראשונה בשווא נח

יד ז בְּחַצְצֵן: צד"י ראשונה בשווא נע ולא בחטף

יד י הָרָה: הה"א בסגול ולא בצירי כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

יד יג וְהִם בְּעֵלֵי בְרִית-אֲבָרָם: טפחא בתיבת וְהִם

יד טז וַיֵּשֶׁב: היר"ד בקמץ והשי"ן בסגול רפויה, הטעם ביר"ד בניגוד לטו יא. הַרְכָּשׁ: הה"א קמוצה

והרי"ש אחריה בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך בפס' כא

יד יט וַיְבָרְכֵהוּ: הרי"ש בשווא נע ולא בחטף

יד כג אֲנִי הַעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אֲבָרָם:

טעם טפחא בתיבת אֲנִי, העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

יד כה עליית חמישי

טו ב דְּמִשְׁק: שי"ן שמאלית

טו ד כִּי-אֵם: יש להקפיד על הפרדת התיבות ולהשמיע פעמיים חירק

טו ה הַבֶּט-נָא הַשְּׂמִימָה: יש כאן טעם רביעי, לא זקף

טו ו וְהָאָמֶן: העמדה קלה בה"א תמנע את הבלעת האל"ף החטופה ותאפשר להבחין היטב בין הה"א לאל"ף

טו ז עליית ששי

לְתַת לֶךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד הראשונה

טו י וַיִּקַּח-לָו: געיה ביר"ד

טו יא וַיֵּשֶׁב: היר"ד בפתח, השי"ן בצירי ודגושה והטעם בשי"ן. בניגוד ליד טז

טו יז בָּאָה: הטעם בבית"ת⁴

טז ג שְׂרֵי אֵשֶׁת-אֲבָרָם: כך היא ההטעמה הנכונה ולא מונח לגרמיה-מונח-רביעי. אִישָׁה לָו

לְאִשָּׁה: יש להקפיד על קריאת המפיק למנוע שיבוש משמעות המקראות

טז יא וַיִּלְדֶּת: היר"ד בחולם לא בקמץ. הדל"ת בשווא נח, אין לקרוא כאילו מנוקדת בצירי או בסגול⁵.

אֶל-עֲנִיָּד: העין בקמץ קטן והנו"ן אחריה בשווא נח, יש לקרוא עֲנִיָּד

יד א וְהָיָה: ה"א ראשונה בשווא נח

⁴ מי שמטעים באל"ף משנה משמעות.

⁵ קיים קושי לבטא דל"ת ות"ו סמוכות בגלל היותן מאותו מוצא. וכן בתחילת הפרשה.

יז ז עליית שביעי

יז יג הַמּוֹלַל | יְמוּל: יש להבחין בין קריאת הראשונה בה"א לבין השנייה ביו"ד ומנוקדת בחירק

יז יד וְעָרַל | זָכַר: לגרמיה ואחריו רביע

יז יז הַבֵּת-תְּשֻׁעִים: ה"א השאלה מנוקדת בחטף והבי"ת אחריה רפויה

יז כד מפטיר

הפטרות לך ישיעיהו מ כז - מא טז:

מ כט עֲצָמָה: העי"ן בקמץ קטן

מ ל וַיַּעֲפוּ: במלרע. וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ:

הו"ו בשתי המילים בשוא ולא בפתח והחירק ביו"ד הוא חירק מלא שהוא תנועה גדולה⁶

מ לא וְקוֹלֵ: הקו"ף מנוקדת בחולם מלא ואחריה יו"ד בצירי, אין לטעות ולקרא את הקו"ף בחולם ואחריה וא"ו בצירי! היו"ד אינה נחה כשאר יודי"ם בסוף מילה אלא נקראת, היא מנוקדת בצירי. המילה נקראת באותיות לטיניות במבטא ישראלי: vekoye

מא ב צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ: טעם טפחא בתיבת צֶדֶק.

כָּעֶפֶר: העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיודע

מא ה וַיִּאֲתָיוּן: מלרע

מא ו יַעֲזְרוּ: העי"ן בשווא נח; חֲזַק: למבחינים בין קמץ לחטף פתח – החי"ת בחטף פתח, והקורא בקמץ משנה משמעות

מא ז אֶת-הַזֶּלֶם פָּעַם: טעם נסוג אחור לה"א

מא ט וְאָמַר לְךָ: טעם נסוג אחור לאל"ף. עֲבָדֵי-אַתָּה: האל"ף בפתח ומוטעמת

מא יא כָּל הַנְּחָרִים בָּךְ: טעם טפחא בתיבת כָּל

מא יד אֶל-תִּירְאֵי: הר"ש בשווא נע, לשון יראה ופחד; מִתֵּי יִשְׂרָאֵל: המ"ם בשווא ולא בצירי!!
ראשון של וירא:

יח א בְּאֵלֵי: אל"ף בצירי ולמ"ד ללא דגש. לא מלשון עץ אֵלון

יח ג וַיֹּאמֶר: המ"ם פתוחה ומוטעמת באתנח בראש פסוק

יח ה וְאֶקְחָה: הוא"ו בשווא נע, לשון עתיד

יח ו שני במנחת שבת

הָאֵהָלָה: במלעיל, ההטעמה באל"ף ולא בלמ"ד⁷

יח ז לַעֲשׂוֹת אֶתֹ: הקוראים תי"ו רפויה כמו ש וגם האחרים צריכים להיזהר מהבלעת אותיות "לַעֲשׂוֹשׁוּר"

יח ח וַיִּקַּח חֲמָאָה: יש להמנע מהבלעת החי"ת חֲמָאָה להשמיע את האל"ף, לא לקרוא חֲמָה. וְהוּא-

עֲמָד: שתי התיבות מוקפות ומוטעמות בדרגא⁸

⁶ כתיב מלא או חסר במקרא אינו משנה תנועה קטנה לגדולה ולהיפך.

⁷ בתיקון איש מצליח ובסידורו, ובסידור עבודת ה' הטעימו בלמ"ד בניגוד לכל המקורות.

⁸ לא כבקורן: וְהוּא עֲמָד

חזון איש. וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחַרְוֹן. פירש רש"י שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו. עשרה דורות של נח ודורות שלאחריו פקו פליליה חסרו בינה חדלו השכל כבהמות נדמו. עשרה דורות מנח ועד אברהם שהיו מכעיסים ובאים, לא מלאו חובת האדם בעולמו, וכל העולם כלי ריק כדבר שאין בו חפץ צפוי לשוב לתוהו ובוהו, עד שבא אברהם אבינו ע"ה, והאיר את המזרח, רחץ בנקיון את פני הדור, הסיר את הקמטונים⁹ והתחיל מעל פניו, נתן לו פנים יפות, מפיקים נוגה, חכמת הדור תאיר פניו, כולם מכירים בסוד העולם, סוד נשמת האדם הנברא בצלם אלקים בדמות תבניתו, עוזבים תענוגי בני אדם, מתענגים על זיו החכמה, לומדים ארבע מאות פרקים במסכת עבודה זרה שחלק להם אברהם מחכמתו, אברהם מגייר את אנשים ושרה מגיירת את הנשים. (אמונה ובטחון פ"ה ב')

זרע שמשון. וַיִּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה', וַיִּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן חַמֶּשׁ שָׁנַיִם וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן. מה שדקדק הכתוב לכתוב זילך אתו לוט, ולא כתיב זילך אברם עם לוט, יש לפרש עפ"י מה שידוע מזוה"ק (ח"א פ). ד'לוט' הוא רמז ליצה"ר, ונתכוון הכתוב לרמוז שאברהם בודאי לא הלך עם לוט, ורק לוט – היינו היצה"ר, הוא זה שהולך עמו, וכדרך שאמרו חז"ל 'צדיקים לבם ברשותם, רשעים הם ברשות לבם'. והיינו שאברהם שהיה צדיק בודאי לא לקח עמו את היצה"ר שהרי לבו ברשותו, ואין היצה"ר עמו, אלא היצה"ר הוא מנסה להימשך אחריו ולידבק בו והולך אחריו.

יב ח זרע שמשון. וַיִּעֲתַק מִשֵּׁם הַחֶרֶה מִקֶּדֶם לְבֵית אֵל, וַיֵּט אֶחְלָה בֵּית אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקֶּדֶם וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. ברש"י: אהלה כתיב, בתחילה נטע אוהל אשתו, ואח"כ נטע את שלו. יש להבין למה עשה שתי אהלים אחד לעצמו ואחד לאשתו, הלא די להם באוהל אחד לו ולאשתו, וכמו שמצינו אצל יעקב וַיִּבְאֵ לְבֶן בְּאֶהֱל יַעֲקֹב (בראשית לא, לג) וַבְּאֶהֱל יֵאָחֵז, וכתב רש"י: אוהל יעקב הוא אוהל רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה, ע"כ. הרי שהיה דר יעקב באותה אוהל של רחל, ואף שהיה לו עוד נשים, ומכל שכן אברהם שהיה לו רק אשה אחת, היה ראוי שידור באוהל אחד עם שרה. ויש לבאר, שכוונת שתי אוהלים אלו היתה בכדי לקבל את הגרים, וכמו שמבואר בגמרא (סוטה י): שאברהם היה עושה פונדק ומאכיל את העוברים ושבים, ומלמד אותם לברך לפני השי"ת, שהקריא שמו של הקב"ה בפי העוברים ושבים ע"ש. ובודאי בכדי שיוכל לדבר על לבם ויתקבלו דבריו, היה צריך לעשות כן בתוך אוהלו במקום צנוע, שאז לא יתביישו לאכול אצלו ויוכל לדבר על לבם. ולכן הוצרכו שתי אוהלים, שהלא היו צריכים גם לגייר את הנשים, ואברהם אינו יכול להתייחד עם הנשים, משום כן הוצרך לעשות אוהל מיוחד עבור שרה שהיא תקבל שם את הנשים לגיירם. וי"ל שזה הטעם שהקדים להקים את אוהל שרה קודם שהעמיד את אוהלו, כפי שמצינו במתן תורה שקרא הקב"ה לנשים תחילה דכתיב 'כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹאמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל' (שמות יט, ג), ואמרו חז"ל (מכילתא מתן תורה) 'כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב, אֵלֹהֵי הַנְּשִׁימ, זִתְגִיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֹהֵי הַנְּשִׁימ.

⁹ הניקוד הנכון והנה ע"ה כלו קמטונים פסו פניו חרלים וגדר אבניו וחרסה (משלי כד, לא) בשי"ן שמאלית.

יג ג-ד. הרב דוב קוק נר"ו. וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶתְלָהּ בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעֵי. אֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יי. הדימיון בין מסעותיו של אברהם אבינו למסעי בני ביצי"מ.

מובא בחז"ל על כך שדומים הם מסעיו של אברהם אבינו, למסעי בני ישראל ביצי"מ, וכן ברש"י סוף פרשת פקודי סוף שמות כתב וז"ל: "לְעֵינֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְסֻעֵיהֶם", בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם מקום חנייתם. אף הוא קרוי מסע, וכן ויילך למסעיו", וכן "אֵלָה מְסֻעֵי (במדבר לג, א)", לפי שממקום החניה חזרו ונסעו, ע"כ.

ואפשר לבאר עפ"י דבריו של אברהם אבינו לעיל יב, יג "למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגלגלך", וברש"י פירש ייטב לי בעבורך יתנו לי מתנות, ולכאורה תמוה וכי זו היא כוונתו של אברהם אבינו, אלא עפ"י ד' מבואר היטב, שמרמז בזה על המשך המסעות יצאו ברכוש גדולי דביצי"מ.

ויש לפרש זאת בדרך רמז, שגם פסוק זה מרמז על תכלית יצי"מ, והיא המטרה הסופית, בכדי להכנס לארצה"ק ולהקים שם את ביהמ"ק, ולבנות את המזבח ולעלות עליו קרבנות, וזה כוונת הפסוק כאן לרמז, "אל מקום המזבח", דהיינו תכלית כל מסעי בני"י, זה שבסוף יקימו מזבח לעלות קרבנות לנח"ר לפני הקב"ה.

יג יא הרב אליעזר פולאיס נר"ו. וַיֵּסַע לוֹט מִקְדָּם, פרש"י נסע מאצל אברהם ממזרח והלך למערב, וצ"ע דהא כבר הירדן כתיב והירדן במזרחו של ארץ ישראל, והרד"ק פירש שנסע כלפי מזרח, וביאר דמקדם היינו שמסעיו היו מצד מזרח, ודברי רש"י ז"ל שפירש שהלך למערב צ"ע,

ונראה ליישב דברי רש"י ז"ל דאף שכבר הירדן הוא במזרח ארץ ישראל מ"מ אפשר שאברהם הי' במזרח ארץ ישראל כנגד חלק המזרחי של הכבר ומשם לוט נסע לחלק המערבי של הכבר. ואף דמשמע שהי' אברהם בין בית אל ובין העי כדלעיל פסוק ג, וא"כ לא הי' בקצה המזרחי של א"י, דהא לעיל י"ב ה' כתיב והעי מקדם דהיינו שהעי ממזרח למקום מושבו, וא"כ אף אי נימא שהעי הי' בקצה המזרח של א"י מקומו של אברהם שהי' בין בית אל ובין העי לא הי' בקצה המזרחי, מ"מ עדיין י"ל שפיר שנטה לוט למערב, שהרי הכבר מקום גדול מאד היה שהיו בו חמש ערים וא"כ י"ל דחלק המערבי של הכבר הי' מערבי יותר מהמקום שהי' אברהם, ושפיר קאמר הכתוב שנטה לוט ממזרח למערב.

יד יב. הרב חיים גריינימן ז"ל. וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רַכְשׁוֹ בֶּן אַחֵי אַבְרָם לְכַאוּרָה הִיא רְאוּי לְהִיט וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט בֶּן אַחֵי אַבְרָם וְאֶת רַכְשׁוֹ, ונראה מזה דבן אחי אברם לא בא כסימן מי הוא לוט, אלא בא לומר שהיה ראוי להם לא לפגוע בו מחמת שהיה בן אחי אברם, ומתפרש ויקחו את לוט ואת רכשו אף שהיה בן אחי אברם, ויתכן עוד דבשעה שלקחוהו עדיין לא ידעו שהוא בן אחי אברם, ובזהר מבואר דכל כונתם היה נגד אברם, והיינו דכתיב בן אחי אברם וילכו, לפי שדיוקנו של לוט היה דומה לאברם כנראה שחשבו שהוא אברם, וילכו, שכבר השלימו חפצם.

יום עיוניים בפרשת קך לך

המקור: "ניאמר אברהם אל מלך סדם ... אם נחוט ועד שרוד נעל" (בראשית יד, כב-כג)
אברהם נשבע שלא יקח דבר מרכושו של מלך סדם, אף לא הדבר הקטן ביותר,
והוא מדגים את כוונתו בחוט ובשרוד נעל.

נשים לב שבדרך כלל צירוף של "מ... עד..." מציין קצוות. לדוגמה, התורה מתארת את אנשי סדם:
"מנער ועד זקן, כל העם מקצה" או "מקטן ועד גדול" (בראשית יט, ד; יא).

אולם הביטוי אינו מציין בהכרח פער קיצוני, וכמו במקרה שלנו, הביטוי כולל פרטים שונים. למשל
שמואל הנביא מצווה את שאול המלך להכריח את כולם, והוא מפרט: "עמה לך והכיתה את עמלק
... והמתקה מאיש עד אשה, מעלל ועד זונק, משור ועד שח, מנמל ועד חמור" (שמואל א, טו, ג).
על-י "עבדית של שכול" מאת רסן נטו

טו ד לב העברי. וְהִנֵּה דָבָר ה' אֱלֹהֵי לְאֹמֵר לֹא יִירָשֶׁךָ זֶה. צ"ב מה הכוונה ב'לאמר'. ושמעתי מה"ר אברהם יצחק הי"ו בשם הרב דנשחיו זצ"ל, כי ברית כרותה לשפתיים (מו"ק יח), לכן היה הקב"ה מזרז את אברהם שלא לומר כן וזאנכי הולך ערירי, פן יתגזר אִמְרֵי וְיָקָם (איוב כב, כח), לכן אמר לו הקב"ה 'לאמר', והיינו שתאמר בבטחון ל'א יירשך זה', שיהיה לך בן.

טו יט-כא הרב יחזקאל אברסקי ז"ל. אֵת הַקִּינֵי וְאֵת הַקְּנִיָּא וְאֵת הַקְּדַמְנֵי וְאֵת הַחֲחֵי וְאֵת הַפְּרָאֵי וְאֵת הַרְפָּאִים וְאֵת הָאֲמָרִי וְאֵת הַפְּנֻעֵי וְאֵת הַגְּרָגְשֵׁי וְאֵת הַיְבוּסִי. וברש"י: עשר אומות יש, כאן ולא נתן להם עתה אלא שבעה גויים והשלושה 'אדום מואב ועמון', שהם 'קיני קניזי קדמוני', עתידים להיות ירושה לעתיד, שנאמר אָדוּם וּמוֹאָב מְשֻׁלָּח יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מְשַׁמְעֶתָם (ישעיהו יא, יד), ע"כ. ויען שהכתוב הולך ומונה עתה בחדא מחתא¹⁰ הארצות של עשר אומות, שבכללן אתה מוצא שלש אלה שעתידות להיות לנו לנחלה לעתיד לבוא אבל לא קודם, לכן אמר קרא בפעם הזאת 'לזרעך', לבד ולא 'לך ולזרעך' כאמור לפניו (י"ג טו) ולאחריו (י"ז ח), וכי שם הזכיר הכתוב רק שבעה גויים, ולכן כתיב גם 'לך', כי שבעה גויים נתנה הקב"ה לאברהם עצמו במתנה מעכשיו להנחילה לזרעו אחריו, כמו שאמרו ירושה היא לכם מאבותיכם' (ב"ב ק"ט), וכדכתיב קוּם הַתְּחַלֵּף בְּאַרְצָה לְאַרְבָּע וּלְרַחֲבָה פִּי לָךְ אֶתְנַנְּהָ. ואם ישאל השואל מה נשתנו אדום עמון ומואב והיינו קיני קניזי קדמוני, מבני אברהם יצחק ויעקב, ואיך תעבורנה ארצותיהם לנחלה לבניי, הלא ירושתם אף היא חקוקה בתורה דבאדום כתיב פִּי יִרְשָׁה לְעַשְׂו נָתַתִּי אֵת הָר שֵׁעִיר (דברים ב, ח), ובמואב כתיב פִּי לְבָנֵי לֹט נָתַתִּי אֵת עַר יִרְשָׁה (פס' ט), ובעמון כתיב פִּי לְבָנֵי לֹט נָתַתִּיָּה יִרְשָׁה (פס' יט). התירוץ הוא, דאף באחד מהם לא נאמר 'עד עולם', לכן אין ירושתם ירושת עולם, ואילו באברהם כתוב 'עד עולם' לְאַחֲזֵת עוֹלָם.

הפטרות לך-לך

הרב גור-אריה צור נר"ו. לפשוטו של מקרא, נקבעה הפטרה זו לפרשת לך-לך, משום הפסוק מִי הָעִיר מִמְּזֻרָח צָדֵק יִקְרָאֵהוּ לְרִגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יְרֵד, יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרִבּוֹ כָּקֵשׁ נָדָף קִשְׁתּוֹ.

ובשימת לב, נמצאו שלשה עניינים בפסוק זה השייכים לפרשה. האחד, הוא ציוויו של הקב"ה לאברהם אבינו לעזוב את מולדתו בארם ולילך לארץ הכובטחת. כפירוש רש"י: מִי הָעִיר מִמְּזֻרָח מִי הָעִיר אֶת אֲבֵרָהּ לְהִבְיָאוּ מֵאֲרָם

¹⁰ באריגה אחת.

שהוא במזרח, וכהמשך דברי הנביא בפסוק ד: **מִי פָעַל וְעָשָׂה קְרָא תְּדוּרוֹת מְרֵאשׁ אֲנִי יְחֹוֹה וְגו'.**

העניין השני, הוא פירסום שם ה' שאברהם היה עושה בכל מקום אשר הלך, וכהמשך פירושו של רש"י: **צָדֵק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ: וצדק שהיה עושה [הקב"ה] - היא היתה לקראת רגליו [של אברהם] בכל אשר הלך. וכגון: [פס' ח'] [יבן-שם מְזַבַּח לַה' ויקרא בשם ה'].**

העניין השלישי בפסוק השייך לפרשה **יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדֶּה** הוא מלחמת המלכים וניצחונו של אברהם עליהם כמובא בפרשה: **וַיִּכֶם וַיִּרְדְּפֵם עַד-חֻזְבָּה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק.** וכן פירש רש"י בנביא: **וּמַלְכִים יִרְדֶּה** במלכים.

ועוד יתאר הפסוק בנביא את אשר רמזוהו חז"ל בדרשותיהם, **כיצד ניצח את המלכים יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרִבּוֹ כְּקֶשׁ נְדָף קִשְׁתּוֹ.** וכפי שסיפר אליעזר עבד אברהם לשם, בנו של נח את סוד ניצחונו של אברהם את ארבעת המלכים: [סנהדרין קח:] "אמר רב חנה בר לואי: **אמר שם רבא** [שם הגדול בנו של נח] **לאליעזר** [עבד אברהם]: **כי אתו עלינו מלכי מזרח ומערב אתון היכי עבידיתו כשבאו עליכם מלכי מזרח ומערב, אתם כיצד עשיתם וניצחתם אמר ליה אמר לו אליעזר לשם אייתי הקב"ה לאברהם ואותביה מימיניה הביאו הקב"ה לאברהם והושיבו לימינו והוה שדינן עפרא והו חרבי והיינו זורקים עפר והפך לחרבות, גילי והוי גירי היינו זורקים קש והפך לקשת וחצים שנאמר: **יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרִבּוֹ כְּקֶשׁ נְדָף קִשְׁתּוֹ.****

וכן מובא בבראשית רבה [לך לך פרשה מג] רבי יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אמר אברהם היה משליך עליהם עפר והוא נעשה חרבות, קש ונעשה חצים, ורבי נחמיה אמר יתן עפר לא נאמר אלא **כעפר** הן היו משליכים חרבות על אברהם ונעשין עפר, חצים והן נעשים קש, ה"ד **יִרְדְּפֵם יַעֲבֹר שְׁלוֹם.**

וכן מובא בתענית דף כא א בסיפור עם נחום איש גם זו, שאליהו הנביא נדמה לאחד מעבדי המלך, ואמר לו אליהו למלך **אולי זה כמו העפר של אברהם אביהם שהיה נהפך לחצים, וניסוהו ומצאו שכך הוא ומילא תיבתו של נחום איש גם זו זהובים והיתה הרווחה ליהודים.**

ועוד יש לומר בפסוק הנ"ל מה שפירש רש"י **וּמַלְכִים יִרְדֶּה**, במלכים, אפשר שיכוון הפסוק לנאמר בתהלים ע"ב [ז] **יִפְרַח בְּיָמָיו צְדִיק וְרַב שְׁלוֹם עַד בְּלִי יָרַח: [ח] וַיִּרְדֶּה מֵיָם עַד יָם וּמִנְהָר עַד אֲפְסֵי אֲרָץ. יִפְרַח בְּיָמָיו צְדִיק זֶה אַבְרָהָם, וְרַב שְׁלוֹם כְּנֵאמָר לְעִיל יַעֲבֹר שְׁלוֹם, עַד בְּלִי יָרַח כְּנֵאמָר בְּפִרְשָׁה [יד, טז] וַיַּחַלֵּק עֲלֵיהֶם | לַיְלָה, וַיִּרְדֶּה מֵיָם עַד יָם וּמִנְהָר עַד אֲפְסֵי אֲרָץ זֶה אַבְרָהָם שְׁנֵאמָר בְּפִרְשָׁה [יב, ז'] לְזַרְעֶךָ אֶתְּנֶן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְהֵייוּ וּמַלְכִים יִרְדֶּה. וַיִּרְדֶּה מֵיָם עַד יָם וּמִנְהָר עַד אֲפְסֵי אֲרָץ.**

ולעומקו של מקרא יש לומר כי בהתבונן בשאר פסוקי הפטרה, הרי נבואת ישעיהו דרך ראיית חז"ל מתאימה גם לדורותינו וכפי שהתנבא ישעיהו: **קורא הדורות מראש. וכמובא בחסידות שהפרשה וההפטרה מלוות את עם ישראל בכל הדורות בכל אורחות חייו. וכדמסיים הנביא בהפטרה: וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי:.... תִּזְרַם וְרוּחַ תְּשָׂאֵם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ אוֹתָם וְאַתָּה תִּגְלֵל בְּיְחֹוֹה בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְחַלֵּל:**

מ לא בדקדוקי הקריאה על ההפטרה **כאן וְקוֹי:** הקו"ף מנוקדת בחולם מלא ואחריה יו"ד בצירי, אין לטעות ולקרא את הקו"ף בחולם ואחריה וא"ו בצירי! ה"ד אינה נחה כשאר יוד"ם בסוף מילה אלא נקראת, היא מנוקדת בצירי. המילה נקראת באותיות לטיניות במבטא ישראלי: vekoye

אמרתי להוסיף דברים מידידנו בעל תורת הקורא נר"ו. חילופי נוסחאות.

מ' ל"א: וְקוֹי / (וְקוֹי)

הו"ו לא נשמעת, והו"ד בצירי – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ח ס"ט ס"א ס"ב ס"ג ס"ט, א"ב א"ג א"ד א"ה א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג, קסטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^ט, וכן כתבו אבן עזרא רד"ק ומנחת שי ועוד מדקדקים, וראה בפירוט בהערה.

הו"ו בצירי, והו"ד לא נשמעת – בכתבי היד: ס"ה ס"ז ס"י, א"א א"ה א"ו. ~ ובדפוסים: רא"פ, לטריס.

הערה י תיבת 'וקוי' כתובה פעמיים במקרא, כאן, ובפסוק וְקוֹי יי חֲמָה יִירְשׁוּ אֶרֶץ (תהלים לו, ט) ובמסורה נמסר גם כאן וגם בתהלים 'לית', כלומר שאין עוד מילה זהה במקרא, ומזה מוכח שיש הבדל ביניהן ואינן נקראות באופן שווה. ואף יש ספרים בהם המסורה מפרטת יותר וכתוב במפורש במסורה 'לית וחד וקוי ה' חמה ירשו ארץ' כלומר שאין במקרא עוד מילה הזזה לה בכתובתה וקריאתה, אבל יש מילה הזזה לה בכתובתה בפסוק וְקוֹי ה' חמה ירשו'. ומוכח מזה שיש חילוק באופן קריאתו.

חילוק זה ניכר על ידי הניקוד, שכאן מנוקד וְקוֹי בצירי תחת הו"ד, ובתהלים מנוקד וְקוֹי בצירי תחת הו"ו, שמניקוד זה מוכח שכאן הו"ו לא נשמעת (כמו פעמים רבות שאחר חולם כתובה אות וי"ו שאינה נקראת) ונקרא וְקוֹי, ובתהלים הו"ו נשמעת נקרא וְקוֹי.

גם המדקדקים נתנו לבם לכך, וציינו חילוק ניקוד זה (שבאמת יש בו חידוש שהו"ד נקראת במקום הו"ו, אך מצאנו כמותו במקרא פעמים נוספות).

כן כתבו: רבינו יונה אבן ג'אנח בספר השרשים (שרש קוה), כתב רק וְקוֹי ה' בתמורת הו"ו ביו"ד, ומחמת שרק בא לציין את החילוק לא ציין האם כוונתו לפסוק בישעיה או לפסוק בתהלים, משום שעל פי ניקוד הספרים ניכר וידוע היכן נקרא כך), ספר טעמי המקרא המיוחס לבן בלעם (עמ' 52 וגם הוא רק כתב עצם החילוק ללא ציון הפסוק), ר' משה קמחי (משלי ג' ל"ד), אחיו רד"ק (בישעיה, ובתהלים, ובמכלול י' ע"ב, ובשרשים שרש קוה), ר"ש פרחון במחברת הערוך (ערך קוה, חלק ב' עמוד נ"ט), רבי אברהם בן רמון (בתהלים), ר' אליהו בחור (ספר הזכרונות ערך קוה, בכתב יד), מכלל יופי (בישעיה), מנחת שי (ובכתב ידו גם ניקד כך בדיבור המתחיל כדרכו לציין הכרעותיו)¹¹, מהרי"ץ (חלק הדקדוק תהלים), רוו"ה (בהפטרה כאן), מסורת הקריאה (בהפטרה כאן), ועוד אחרונים.

וכן כתב גם האבן עזרא [הארוך] בשמות (ט' ג')¹², אלא שמשמעות דברי האבן עזרא על הפסוק בתהלים לא ברורה, שכתב שם 'הו"ד תחת הו"ו', וכתב מנחת שי (בתהלים) שמדבריו משמע שסובר שהפסוק בתהלים נקרא וְקוֹי (שהו"ד נשמעת במבטא במקום הו"ו שאינה נשמעת), וממילא הפסוק בישעיה הוא וְקוֹי (שבישעיה לא כתב האבן עזרא כלום, והרי מהמסורה מוכח שהם שונים זה מזה, ועל כרחק צריך לומר שהאבן עזרא סבר בהיפוך), ובמנחת שי לא הביא ואף לא דן כלל בדברי האבן עזרא בשמות שמהם מוכח שבאמת סובר שבישעיה נקרא וְקוֹי, ומוכח שבכותבו זאת נעלמו ממנו דברי האבן עזרא בשמות ולכן נטה לומר שסובר להפך, אך באמת אחר דברי האבן עזרא שם מוכח שגם הוא סובר כרד"ק ושאר המדקדקים שבישעיה נקרא וְקוֹי (וכבר העיר כן בשיעורי רבינו מאיר הלוי על התורה על הפסוק בשמות שם). ולגבי משמעות דבריו

¹¹ א"ה. ד"ר צבי בצר ז"ל הכין מנחת שי על התורה ע"פ כתב היד של המ"ש. ראוי להכין גם על שאר המקרא.

¹² א"ה. לשון ראב"ע שם על המקרא הנה יד יי הויה. מצאנו שיתחלף היו"ד בו"ו: וְאֵתָהּ הָיָה לְהֵס לְמַלְךָ (עזרא נחמיה ג, ו); והפך זה, שו"ו "אָשֶׁר לֹא יִבְשׁוּ קוֹי (ישעיהו מט, כג) "התחלף ביו"ד וְקוֹי ה' יחליפו כח".

בתהלים, כתב בער (בישעיה) שכנראה צריך להגיה בדבריו 'הצירי תחת הוי"ו' במקום 'היו"ד תחת הוי"ו', וכך אינו סותר את דבריו בשמות ואת מציאות הספרים ודעת כל שאר המדקדקים.

ובספר קרבני לחמי (לר' שלמה פישר רבה של מינכן וקרלסבורג, תרי"ב - תרצ"ב, עמ' מ"ז) כתב וז"ל: ונוראות נפלאותי על דבר זה ולא אוכל להאמין שכן נמסר במסורה ולדעתי חלילה לקרוא הוי"ד בצירי דאיכא למיחש לחירוף וגידוף כיון דלפי משפט הלשון משמע שהוא לשון הקאה וכו' הלכך לדעתי מאן דקרי וקוי ה' הוי"ד בצירי משתקין אותו, ואם נמסר במסורה וכו' צ"ל שנתקלקלה מסורה זו ע"י טעות הסופרים ולא גושפנקא דבן אשר חתים עלה שהרי לא מצינו עוד בשום דוכתא בתנ"ך שחסרה מתיבה זו יו"ד הריבוי וגם לא מצינו עוד בשום דוכתא בתנ"ך שהבינוני של פעל קוה כתיב מלא בוי"ו, אלא חסר וי"ו כתיב והוי"ו הוא עי"ן הפעל, הרי תרתי לריעותא במסורה הנ"ל וזהו לדעתי אות אמת שנתקלקלה ואין לסמוך עליה. עכ"ל. ובעקבות דבריו, כך הורה למעשה נכדו הגר"י פישר¹³, וכמו שנכתב בספר הליכות אבן ישראל פרק כ"ב (ובהערה שם רצה לטעון שגם בדברי רד"ק בישעיה ניתן לדחוק ולפרש כן. אך באמת לפי פירוש זה חסר בדברי רד"ק, ועוד, שלאור דברי רד"ק במכלול ובשרשים ובתהלים אי אפשר כלל לפרש כן, ודבריו בתהלים מפורשים ומחוזרים ביותר).

ואחר שספר בן אשר לפנינו ובן אשר בעצמו ניקד שם 'קוין', ואף חיזק ניקוד זה ומסר עליו שם במסורה 'לית', ממילא נפלה עיקר טענתו, כי ניקוד זה והמסורה שמאשרת אותו גושפנקא דבן אשר חתים עלה, וגם כל גדולי המדקדקים ראשונים ואחרונים כתבו כן, ולא מצאנו כלל דעה חולקת הסוברת שיש לקרוא רק 'קוין' גם בישעיה וגם בתהלים. ומה שכתב שלא מצאנו עוד כמותו, לא מצאנו אינו ראייה ובפרט ששורש זה לא מצוי הרבה במקרא, ואכן צורת קריאתו משונה אך כך נמסר שיש לקרוא, ולכן ברור שאין לנו לשנות מהמסורה על פי סברה בלבד.

..... ולכל זה יש להוסיף שיש כאן בעיה טכנית משום שהיו"ד היא אות קטנה הממוקמת בסוף התיבה ומתחתיה אמורים לבוא גם ניקוד הצירי וגם הטעם מהפך אחר הניקוד, וקוין ולכן היתה נטיה טבעית לסופרי כתבי היד, אפילו מבלי משים, למשוך ולהקדים את ניקוד הצירי מעט ימינה כדי שיוכלו לסמן את הניקוד והטעם, וכיון שגם הוי"ו היא אות קטנה, דבר זה הטעה את הקוראים ואת המעתיקים לחשוב שניקוד הצירי תחת הוי"ו, ומאד ייתכן שכל מקור הספרים לניקוד 'קוין' בישעיה נגרם רק מכך, ובפרט שבפסוק בתהלים אכן כך הניקוד, שהרי אם אכן היתה גרסה קדומה כזאת היינו אמורים למצוא מסורות שמסורות 'ב' כדרך המסורה כאשר מילה נמצאת רק שתי פעמים בכל המקרא, וכיון שאין מסורה כזאת בשום ספר (ויותר מזה, בחלק מהספרים מנוקד 'קוין' ונמסר במסורה 'לית', שהמסורה סותרת את נוסח הספר עצמו, מוכח שניקוד זה מקורו מטעות ושיבוש).

ולכן לפי כללי ההכרעה נראה פשוט שיש לקרוא כפי המסורה שנמסרה לנו על ידי בעלי המסורה ומאשרת בכל הספרים המדויקים ובדברי כל גדולי הדקדוק שאנו סומכים עליהם, ויש לקרוא רק 'קוין', ואין להניח שהיה נוסח נוסף אחר שהוא נגד המסורה ולא נמצא שום מסורה המאשרת נוסח זה. ע"כ מתורת הקורא.

תן לחכם ויחכם-עוד
אנא שלחו את הערותיכם!

¹³ א"ה. אספיה אל חוק. בבית הכנסת בשכונתנו (רמות) עלתה השאלה איך לקרוא, ואחד המקורבים לרב פישר ז"ל, טען בשמו שצריך לקרוא וקוין, ואמר שידוע (הרב ז"ל) את דברי ראב"ע על יד ה' הוין, ואע"פ כן!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):
<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>
מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>
מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: info@maanelashon.org
© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©